

”

Діденко Р. Структура та особливості діагностики професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 9. С. 21-26. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-003>.

Didenko R. Struktura ta osoblyvosti diahnostyky profesiinoi hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsii [Structure and peculiarities of diagnosing the professional readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 9. S. 21-26. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-003>.

УДК 316.77:355.43

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i9-003

Ростислав ДІДЕНКО

Хмельницький національний університет, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-5821-7521>

Prettyd3nt@gmail.com

СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Анотація. У статті представлено структуру, критерії та показники професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Визначено, що ця професійна готовність є багатограним і комплексним поняттям, бо воно охоплює здатність фахівців ефективно взаємодіяти у глобальному інформаційному просторі, теоретичні знання і практичні навички, необхідні для аналізу та розробки стратегій комунікацій, вміння адаптуватися до змінних умов і викликів сучасного світу, навички міжкультурного спілкування, критичного мислення та лідерства. Для визначення структури професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій застосовано системний підхід. За результатами дослідження виділено ключові елементи зазначеної професійної готовності, які за сутнісними характеристиками об'єднано у когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний компоненти. Для діагностики сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій запропоновано критерії, показники та методи діагностики. Зокрема, когнітивний критерій передбачає з'ясування глибини теоретичних знань з міжнародних відносин та стратегічних комунікацій, розуміння принципів, методів і технологій стратегічних комунікацій, знання глобальних політичних та економічних процесів і їхнього впливу на комунікації. Діяльнісний критерій передбачає з'ясування сформованості практичних навичок розробки та реалізації комунікаційних стратегій, здатності до управління комунікаційними кампаніями в кризових ситуаціях, володіння сучасними інструментами та технологіями комунікацій. Професійно-особистісний критерій дозволяє з'ясувати рівень розвитку аналітичного мислення та креативності, здатність до ефективної комунікації та командної роботи, а також рівень розвитку лідерських якостей та здатності до самостійного прийняття рішень. Ціннісний критерій дозволяє з'ясувати рівень сформованості професійної етики та відповідальності, орієнтацію на морально-етичні принципи в комунікаційній діяльності, здатність до об'єктивного та неупередженого сприйняття інформації.

Ключові слова: критерії, показники та рівні; педагогічна діагностика; майбутні фахівці міжнародних відносин; стратегічні комунікації; професійна підготовка; управління комунікаціями; критичне мислення; професійна компетентність; професійні знання; структура професійної готовності.

Rostyslav DIDENKO

Khmelnytskyi National University, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0009-5821-7521>

Prettyd3nt@gmail.com

STRUCTURE AND PECULIARITIES OF DIAGNOSING THE PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS TO WORK IN THE SYSTEM OF STRATEGIC COMMUNICATIONS

Abstract. The article presents the structure, criteria, and indicators of professional readiness of future international relations specialists to work in the strategic communications system. It is determined that the professional readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications is multifaceted and complex, as it covers the ability of specialists to interact effectively in the global information environment, theoretical knowledge, and practical skills necessary for analyzing and developing communication strategies, the ability to adapt to the changing conditions and challenges of the modern world, skills of intercultural communication, critical thinking, and leadership. A systematic approach is used to determine the structure of future international relations specialists' professional readiness to work in the strategic communications system. According to the results of the study, the key elements of the professional readiness of future international relations specialists to work in the strategic communications system are grouped into cognitive, activity, professional-personal, and value components according to their essential characteristics. To diagnose the state of formation of the professional readiness of future specialists in international relations to work in the system of strategic communications, criteria, indicators, and diagnostic methods are proposed. In particular, the cognitive criterion involves clarifying the level of theoretical knowledge of international relations and strategic communications, understanding the principles, methods, and technologies of strategic communications, and knowledge of global political and economic processes and their impact on communications. The performance criterion involves determining the state of development of practical skills in designing and implementing communication strategies, the ability to manage communication campaigns in crises, and the mastery of modern communication tools and technologies. The professional and personal criteria allow us to determine the level of development of analytical thinking and creativity, the ability to communicate effectively and work in teams, the level of development of leadership skills, and the ability to make independent decisions. The value criterion allows us to clarify the level of

professional ethics and responsibility, orientation to moral and ethical principles in communication activities, and the ability to objectively and impartially perceive information.

Keywords: *criteria, indicators, and levels; pedagogical diagnostics; future specialists in international relations; strategic communications; professional training; communication management; critical thinking; professional competence; professional knowledge; structure of professional readiness.*

Постановка проблеми. Вирішення наукового завдання щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є надзвичайно актуальним, оскільки у сучасному світі інформація та комунікація є ключовими інструментами впливу на міжнародну арену. Стратегічні комунікації дозволяють країнам формувати свій імідж, впливати на громадську думку, зміцнювати дипломатичні відносини та запобігати конфліктам. У такій ситуації зростає попит на фахівців, які розуміють механізми комунікаційного впливу та можуть ефективно використовувати їх у міжнародних відносинах.

Посилює актуальність теми поява нових викликів та загроз у глобалізованому світі. Глобалізація, розвиток цифрових технологій та соціальних мереж створили нові можливості для обміну інформацією, але також і нові виклики, зокрема дезінформацію, пропаганду та кібербезпеку. Фахівці з міжнародних відносин повинні бути підготовлені до ефективного реагування на ці виклики та розробки стратегій комунікації, що запобігають загрозам та захищають інтереси їхніх країн чи організацій.

Також актуальність вирішення анонсованого наукового завдання обумовлена тим, що робота у сфері міжнародних відносин часто передбачає взаємодію з представниками різних культур, які можуть мати різні підходи до спілкування та розуміння інформації. Фахівці, що мають підготовку в галузі стратегічних комунікацій, зможуть більш ефективно адаптувати свої повідомлення та комунікаційні стратегії, враховуючи культурні особливості партнерів, що підвищить ефективність їхньої роботи. Крім цього публічна дипломатія є важливим компонентом сучасних міжнародних відносин. Це передбачає активне використання стратегічних комунікацій для побудови довготривалих відносин із закордонною аудиторією. Фахівці, які володіють знаннями та навичками у стратегічних комунікаціях, можуть ефективно вести комунікаційні кампанії, залучати міжнародну аудиторію та сприяти встановленню взаєморозуміння та співпраці між країнами.

Отже, підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є актуальною та необхідною для забезпечення ефективної міжнародної діяльності в умовах сучасних глобальних викликів та тенденцій.

Результатом підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є професійна готовність. Це комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у галузі стратегічних комунікацій. Ця готовність забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та реалізовувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними та соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також сприяти захисту національних інтересів на міжнародному рівні.

Для її діагностики необхідно визначити критерії, показники та методи діагностики. Саме цим аспектам присвячено статтю.

Аналіз досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин були предметом уваги вітчизняних і зарубіжних вчених. Зокрема Н. Бідюк [1], К. Істоміна [2], Н. Мукан [3], О. Тарасова [1], В. Третько [4], В. Устименко [5] у своїх публікаціях представили зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин.

У працях П. Андрієнка [6], В. Вишпольської [7], О. Коппель [8], А. Пархомчук, О. Пархомчук [8], С. Перової [9] та інших представлено окремі аспекти вирішення проблеми формування і розвитку особистості фахівця-міжнародника.

У наукових працях вітчизняних вчених, зокрема А. Баровської [10], О. Кушнір [11], В. Ліпкана [12] та ін. аналізуються глобальні впливи інноваційних технологій на політичну, економічну і соціальну сфери міжнародних відносин, розглядаються особливості міжнародної взаємодії і зовнішньополітичної діяльності з урахуванням комунікативних інструментів, висвітлюються характерні особливості стратегічних комунікацій провідних міжнародних інституцій.

Однак вирішення наукового завдання щодо визначення структури, критеріїв та показників готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій не було предметом окремого дослідження.

Метою статті є визначення структури, критеріїв та показників професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням висновків, оприлюднених у статтях [13; 14] можна дійти висновку, що поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» є багатограним і комплексним, бо воно охоплює

здатність фахівців ефективно взаємодіяти у глобальному інформаційному просторі, теоретичні знання і практичні навички, необхідні для аналізу та розробки стратегій комунікацій, вміння адаптуватися до змінних умов і викликів сучасного світу, навички міжкультурного спілкування, критичного мислення та лідерства.

Для визначення структури професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій доцільно застосувати системний підхід, оскільки попередні узагальнення результатів наукових досліджень вказують на те, що підготовка цих фахівців передбачає інтеграцію знань з різних дисциплін, таких як політика, економіка та культура. Системний підхід дозволяє врахувати різноманітні аспекти, які впливають на професійну діяльність фахівців міжнародних відносин. Крім цього необхідно враховувати чинник глобалізації в сучасному міжнародному середовищі, яке є динамічним і складним, що вимагає цілісного розуміння процесів.

Поняття «професійна готовність» доцільно розуміти як комплекс характеристик і навичок, які визначають підготовленість фахівця до ефективного виконання професійних обов'язків у певній сфері діяльності. Результати узагальнення наукових досліджень, у яких розглядаються різноманітні аспекти формування готовності до професійної діяльності [4; 6; 7] дозволяють зробити висновок, що це поняття охоплює декілька основних аспектів, зокрема:

- спеціальні знання і практичні навички, необхідні для виконання професійних обов'язків;
- особисті якості, серед яких мотивація, відповідальність, стресостійкість, здатність до саморозвитку;
- соціальні навички, такі як уміння працювати в команді, комунікабельність, лідерські якості;
- організаційні навички – навички планування, управління часом, прийняття рішень;
- професійні ціннісні орієнтації: етика поведінки, відповідальність за результати роботи, повага до професійних (корпоративних) стандартів тощо.

З урахуванням узагальнення результатів досліджень і висновків у публікаціях П. Андрієнка [6], В. Вишпольської [7], К. Істоміної [2], О. Коппель [8], А. Пархомчук, О. Пархомчук [8], В. Третька [4], та інших зроблено висновок, що до основних компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій можна віднести:

1) *знання* теоретичних основ міжнародних відносин, розуміння ключових концепцій, теорій та історії міжнародних відносин; знання особливостей стратегічних комунікацій, зокрема стратегії та тактики комунікацій, засоби масової інформації, новітні технології в комунікаціях; знання у сфері глобальної політики і міжнародного права – розуміння функціонування міжнародних організацій, міжнародного права, економічних і політичних процесів на глобальному рівні;

2) *уміння і навички*: аналітичні – здатність аналізувати політичні, економічні та соціальні процеси на міжнародному рівні, оцінювати ризики та наслідки; комунікативні – ефективне вербальне і письмове спілкування, володіння кількома мовами, вміння переконливо аргументувати свою позицію; інформаційно-технологічні – вміння працювати з сучасними засобами комунікацій, соціальними медіа, інформаційними системами; організаційні – планування і проведення комунікаційних кампаній, управління проектами, координація роботи команд;

3) *особистісні якості*: емоційний інтелект – здатність управляти власними емоціями і розуміти емоції інших, ефективно взаємодіяти з колегами і партнерами; стресостійкість – здатність працювати під тиском, зберігати ефективність в умовах невизначеності; етичність і відповідальність – дотримання етичних стандартів професії, відповідальне ставлення до своїх обов'язків; толерантність – розуміння і повага до культурних відмінностей, здатність працювати в міжнародних і мультикультурних середовищах; критичне мислення – здатність до об'єктивної оцінки інформації, розпізнавання маніпуляцій та фейків, прийняття обґрунтованих рішень;

4) *практичний досвід*, який передбачає проходження (наявність) стажування або практики роботи в міжнародних організаціях, участь у проектах зі стратегічних комунікацій; участь у конференціях, семінарах та інших професійних заходах з метою розширення кола професійних контактів і отримання нових знань.

Для визначення структури і змісту поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» також здійснено узагальнення освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ЗВО України, які готують фахівців для діяльності у цій сфері.

Узагальнення змісту освітніх програм, а також вимог, які висуваються до фахівців з міжнародних відносин, рівня їхньої підготовки та сфери працевлаштування – робота в установах і організаціях системи стратегічних комунікацій, дозволяє нам зробити висновок, що майбутні фахівці повинні мати академічну підготовку, професійний досвід та експертні знання у сфері міжнародних відносин – щодо реалізації міжнародної політики, дипломатії, міжнародного права, глобальної економіки та міжнародних організацій. Вони повинні розуміти сутність міжнародних процесів, політичних структур, принципи і закономірності реалізації зовнішньої політики держав, сутність

міжнародних конфліктів, вміти надавати консультації та розробляти рекомендації з питань глобальної безпеки, економічних відносин і міжнародного права.

Отже, за результатами дослідження виділено ключові елементи професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, які за сутнісними характеристиками об'єднано у *когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний* компоненти.

Для діагностики сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій можна запропонувати такі критерії, показники та методи діагностики:

1. *Когнітивний* критерій, який передбачає з'ясування глибини теоретичних знань з міжнародних відносин та стратегічних комунікацій, розуміння принципів, методів і технологій стратегічних комунікацій, знання глобальних політичних та економічних процесів і їхнього впливу на комунікації.

Показниками цього критерію доцільно вважати результати тестів та іспитів з теорії міжнародних відносин та стратегічних комунікацій, оцінки за виконання аналітичних завдань (написання есе, рефератів, оглядів літератури), успішність участі у дискусіях та семінарах на теми міжнародної політики та комунікацій.

Методами діагностики сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за когнітивним критерієм є тестування (письмові тести з вибором відповідей, відкриті питання), усні опитування та співбесіди, аналіз письмових робіт (есе, рефератів, проєктів).

2. *Діяльнісний* критерій передбачає з'ясування сформованості практичних навичок розробки та реалізації комунікаційних стратегій, здатності до управління комунікаційними кампаніями в кризових ситуаціях, володіння сучасними інструментами та технологіями комунікацій.

Показниками цього критерію є результати практичних завдань та проєктів (розробка комунікаційних планів, моделювання кризових ситуацій), оцінки за виконання симуляційних вправ та рольових ігор, результати стажувань та практик у відповідних організаціях.

Щодо методів діагностики, то отримати числові значення за визначеними показниками можна за допомогою спостереження за виконанням практичних завдань та симуляцій, аналізу портфоліо студентів (звітів, комунікаційних планів, проєктів), оцінки під час стажувань та практик (зворотний зв'язок від керівників).

3. *Професійно-особистісний* критерій дозволяє з'ясувати рівень розвитку аналітичного мислення та креативності, здатність до ефективної комунікації та командної роботи, а також рівень розвитку лідерських якостей та здатності до самостійного прийняття рішень.

Показниками цього критерію є результати психологічних тестів на визначення рівня розвитку аналітичного мислення та креативності, оцінки за групові проєкти, що демонструють здатність до роботи в команді, відгуки викладачів та колег про лідерські якості та комунікаційні здібності. Отримати числові значення за цими показниками можна за допомогою таких методів діагностики, як психологічні тести (тести на креативність, аналітичне мислення, комунікативні здібності), оцінка роботи в групах (групові проєкти, рольові ігри), спостереження та зворотний зв'язок від наставників та колег.

4. *Ціннісний* критерій дозволяє з'ясувати рівень сформованості професійної етики та відповідальності, орієнтацію на морально-етичні принципи в комунікаційній діяльності, здатність до об'єктивного та неупередженого сприйняття інформації.

Показниками цього критерію є результати анкет та опитувань щодо етичних установок та ціннісних орієнтацій, оцінки етичної поведінки під час навчання та практики, а також відгуки викладачів та керівників практик про дотримання етичних норм.

Основними методами діагностики є анкетування та опитування (анонімні анкети, самооцінка), аналіз кейсів з етичними дилемами, оцінка з боку викладачів та керівників практик.

Водночас для комплексної оцінки професійної готовності слід використовувати змішаний підхід, який включатиме як кількісні, так і якісні методи діагностики. Це дозволить отримати всебічну картину рівня сформованості готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, враховуючи всі ключові компоненти.

Висновки. Професійна готовність є багатогранним і комплексним поняттям, бо воно охоплює здатність фахівців ефективно взаємодіяти у глобальному інформаційному просторі, теоретичні знання і практичні навички, необхідні для аналізу та розробки стратегій комунікацій, вміння адаптуватися до змінних умов і викликів сучасного світу, навички міжкультурного спілкування, критичного мислення та лідерства.

Ключовими компонентами професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний компоненти, яким відповідають однойменні критерії.

Визначення структури, критеріїв, показників і методів діагностики для дослідження сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин дозволить у подальшому провести констатувальний етап експерименту та з'ясувати стан підготовки студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій в умовах освітнього процесу у ЗВО.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження передбачають обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та моделювання цього процесу.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н., Тарасова О. Ретроспективний огляд розвитку освітнього напрямку міжнародні відносини як складової гуманітарної освіти у США. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 242-253.
2. Істоміна К. Ю. Професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин в університеті Торонто. *Молодий вчений*. 2015. № 3 (2). С. 94-97.
3. Мукан Н. В., Істоміна К. Ю. Методологія дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади. *Молодий вчений*. 2016. №12. С. 468-472.
4. Третьюк В. В. Формування професійної компетентності фахівців міжнародних відносин: досвід Австралії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Педагогічні та психологічні науки*. 2015. №1. С. 279-292.
5. Устименко В. Огляд провідних закладів вищої освіти США у сфері міжнародних відносин. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. № 48. С. 206-211.
6. Андрієнко П. Деякі аспекти підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. № 3. С. 56-60.
7. Вишпольська В. Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. № 1. С. 57-61.
8. Пархомчук О., Коппель О., Пархомчук А. Вплив штучного інтелекту на підготовку фахівців в галузі міжнародних відносин: виклики та перспективи. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. № 199. С. 35-40.
9. Перова, С. Міжкультурна компетентність майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин. *Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. Спецвип. 13. Ч. II. Слов'янськ : ДДПУ, 2013. 226 с.*
10. Баровська А.В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1(34). С. 147-152.
11. Кушнір О. В. Поняття та сутність стратегічних комунікацій у сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 27-31.
12. Ліпкан В. А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. URL: <http://goalint.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidii-gibridnij-vijni-proti-ukraini/>
13. Діденко О. В., Діденко Р. О. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ. 2023. № 2(33). DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1436>*
14. Didenko R. Experience and Peculiarities of the Content of Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 10(16). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-281-292](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-281-292)

References

1. Bidiuk N., Tarasova O. Retrospektyvnyi ohliad rozvytku osvitnoho napriamu mizhnarodni vidnosyny yak skladovoi humanitarnoi osvity u SSHa. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*. 2013. № 2. S. 242-253.
2. Istomina K. Yu. Profesiina pidhotovka fakhivtsiv z mizhnarodnykh vidnosyn v universyteti Toronto. *Molodyi vchenyi*. 2015. № 3 (2). S. 94-97.
3. Mukan N. V., Istomina, K. Yu. Metodolohiia doslidzhennia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi mizhnarodnykh vidnosyn v universytetakh Kanady. *Molodyi vchenyi*. 2016. №12. S. 468-472.
4. Tretko V. V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn: dosvid Avstralii. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Pedahohichni ta psykholohichni nauky*. 2015. №1. S. 279-292.
5. Ustyimenko V. Ohliad providnykh zakladiv vyshchoi osvity SSHa u sferi mizhnarodnykh vidnosyn. *Liudynoznavchi studii. Serii «Pedahohika»*. 2023. № 48. S. 206-211.
6. Andriienko P. Deiaiki aspekty pidhotovky fakhivtsiv u sferi mizhnarodnykh vidnosyn. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*. 2010. № 3. S. 56-60.
7. Vyshpolska V. F. Zmist ta struktura profesiinoi kompetentnosti fakhivtsia z mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. 2008. № 1. S. 57-61.
8. Parkhomchuk O., Koppel O., Parkhomchuk A. Vplyv shtuchnoho intelektu na pidhotovku fakhivtsiv v haluzi mizhnarodnykh vidnosyn: vyklyky ta perspektyvy. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. № 199. S. 35-40.
9. Perova S. Mizhkulturna kompetentnist maibutnikh fakhivtsiv u sferi mizhnarodnykh vidnosyn. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu : zbirnyk naukovykh prats / [Za zah. red. prof. V.I. Sypchenka]. Spetsvyp. 13. Ch. II. Sloviansk : DDPU, 2013. 226 s.*

10. Barovska A.V. Stratehichni komunikatsii: dosvid NATO. *Stratehichni priorityety*. 2015. № 1(34). S. 147-152.
11. Kushnir O. V. Poniattia ta sutnist stratehichnykh komunikatsii u suchasnomu ukrainskomu derzhavotvorenni. *Pravo i suspilstvo*. 2015. № 6. S. 27-31.
12. Lipkan V. A. Rol stratehichnykh komunikatsii v protydii hibrydnoi viini proty Ukrainy. URL: <http://goalint.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidii-gibridnij-vijni-proti-ukraini/>.
13. Didenko O. V., Didenko R. O. Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsii yak predmet naukovykh doslidzhen. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriya: pedahohichni nauky*. Khmelnytskyi: Vydavnytstvo NADPSU, 2023. № 2(33). DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1436>.
14. Didenko R. Experience and Peculiarities of the Content of Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Visnyk nauky ta osvity*. 2023. № 10(16). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-281-292](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-281-292).